

MAEVE
BINCHY

Kalėdu
skrynelė

Alma littera

MORAI KALĒDOS labai patikdavo. Džimis jas tik pakęsdavo. Kai Mora buvo vaikas, Kalėdos būdavo milžiniškas įvykis: kas dieną ji atverdavo naują Advento kalendoriaus langelį, žiūrinėdavo kalėdinius atvirukus, garsiai skaitydavo eiliuotus linkėjimus, pas-
kui atvirukus suverdavo ant spalvotos virvutės. Kalbos apie Kalėdų eglutę prasidėdavo spalio mėnesį, o dovanėlės, dailiai suvyniotos su užrašytu vardu, gulėdavo po eglute ir kone savaitę būdavo čiupinėjamos su viltimi ir net baime spėliojančiam, kas tai.

Kai jie susituokė, iš pradžių Džimiui tai atrodė žavu, jis bučiuodavo jai nosytę ir sakydavo, kad ji labai miela. Metams bėgant Mora pastebėjo: kaip ir daugelis dalykų, Kalėdos jam nublanko. Taigi Kalėdų džiaugsmo paslaptį ji puoselėjo vien su vaikais, gimusiais vienas po kito. Šiais metais Kalėdų Senelio reikėjo tik Rebekai. Rebeka buvo ketverių, Džonas, Džeimsas ir Orla jau

per dideli. Tačiau eglutei, žiburiukams, žvakėms ir bugienių vainikui ant durų negali būti per didelis. Mora noriai darbavosi viena ir Džimio, vakare grįžtančio iš darbo, tais rūpesčiais neapsunkindavo. Su juo tarėsi tik dėl Didelės Dovanos kiekvienam vaikui.

Džeimsas dešimties metų – jis gaus dviratį. Džonas aštuonerių, jam teks elektroninis žaidimas, apie kurį dažnai užsimindavo. Rebeka gaus daug spalvingų, triukšmingų žaisliukų, Didelei Dovanai ji dar per maža, tik Orlai... ką dovanoti ištįsusiai keturiolikmetei? Mora manė, kad Orlai patiktų dovanų čekis apsipirkti madingų drabužių parduotuvėje: mokyklos draugės leisdavo ištisas valandas vien spoksodamos į jos vitriną. Džimis manė, kad Orlą nudžiugintų rašomoji mašinėlė ir trumpi mašinraščio kursai. Čia jų nuomonės visiškai nesutapo. Mora pasakė, kad dovanoti Kalėdoms mašinraščio kursus – tas pat kaip moteriai dovanoti knygą apie dietas arba Svorio stebėtojų draugijos nario bilietą. Džimis pareiškė, kad duoti vaikui tokios parduotuvės čekį – tai suteikti teisę pirkti iškrypėliškus transseksualių drabužius su tėvų pritarimu. Abu pasiūlymai netiko. Taigi jie nusprendė padovanoti jai *Polaroid* fotoaparata. Tokį, kuris iš karto daro nuotraukas. Šventiška, šiuolaikinei kartai reikalinga dovana. Ją ir nupirko, suvyniojo į gofruotą popierių, sudėjo į kelias dėžutes, kad Orla, čiupinėdama dovaną šimtus kartų, iki paskutinės akimirkos negalėtų atspėti, kas ten.

Savo motinai, kuri atvykdavo per Kalėdas paviešėti, Mora nupirko šildomus plaukų suktukus. Moros nuomone, motina sekė madą ir buvo žavi; Džimio nuomone, ji rengėsi kaip šešiolikmetė, kaip moteris, nemokanti gražiai senti. Dėl jos apsilankymo per Kalėdas jis neprieštaraudavo, bet jo ir nelaukdavo. Jo paties tėvai buvo per saugų atstumą: dovanos paštu ir telefono skambutis su linkėjimais Kalėdų rytą. Džimio šeima buvo kur kas santūresnė.

Mora nupirko dailią *Tara* segę Mari Frans, prancūzei ruošos pagalbininkei. Mari Frans turėjo erzinantį įprotį klausinėti, ar daiktas tikrai sidabrinis, ar gryno šilko, ar vynas rūšinis, ar vietos teatre geriausios. Gavusi tokią liaudišką, akivaizdžiai airišką dovanėlę, vargu ar galės skųstis. Nebloga mergaitė, galvojo Mora, tik per dažnai nutaiso rūgščių miną, trauko pečiais, varto akis, bet gal taip elgiasi visos dvidešimtmetės prancūzaitės, išstremtos mokytis anglų kalbos. Ji nepriekaištingai padaro viską, kas sutarta dėl Rebekos, daržovių ruošimo, dulkių siurbimo žemutiniame aukšte, bet jokio kito darbelio nesiims. Mora ne kartą gailėjosi, kad nesudarė tvarkaraščio, reikalaujančio šiek tiek daugiau jos paslaugų; ką besakytum, Mari Frans turi atskirą kambarį, gauna puikų maistą tris kartus per dieną, jai lieka daugybė laiko studijoms, taip pat ir kursams. Taigi niekas, net menkiausias Mari Frans nepasitenkinimas negalėjo sugadinti Morai Kalėdų, to pažįstamo džiuhaus

jaudulio, kai per garsiakalbius prekybos centruose jau pradėjo skambėti „Marijos sūnelis“ ir „Mažasis būgnininkas“... pradėjo gana anksti. O kai gatvėse sutvisko žibintai, Mora buvo džiaugsmingų rūpesčių įkarštyje. Motina atvažiavo apsirengusi labiau provokuojamai negu paprastai, draugė Bridžida, vėl palikusi vyrą, teiravosi, ar negalėtų švęsti su Moros šeima, ir Mora atsakė „be abejo“, nes per Kalėdas reikia jaustis laimingam, o Bridžida jos draugė nuo mokyklos laikų. Džimis dėl Bridžidos truputį paniurzgėjo. Pareiškė, kad ji kvaiša, laimė, vyrui pavyko jos atsikratyti, bet kadangi Moros motinos dalyvavimas vis tiek sugadina dieną, o lėkštės kalakutienos ir kumpio Bridžidai negaila, jis, garbės žodis, neprieštarauja – tegu atvažiuoja, tegu sau miega svetainėje ant sofos, kodėl ne, žinoma, jei atsiveš miegmaišį. Kadangi ta trenkta uošvė užima svečių kambarį, tegu miega svetainėje.

Kalėdų išvakarėse jie giedojo kalėdines giesmes. Mora – net užsimerkusi iš laimės ir dėkingumo už viską, ką turi. Jos veidas buvo toks laimingas, kad net Orla, kuriai giedoti atrodė šlykštu, senelė, kuriai atrodė, kad Mora persistengia, Bridžida, kuriai tai atrodė tikra beprotybė, Džimis, kuriam tai atrodė apgailėtina, – visi įsitraukė. Džeimsui ir Džonui buvo juokinga, jie stengėsi perrėkti vienas kitą. Rebeka manė, kad tai žaidimas ir daužė būgnelį su žvangučiais į muzikos taklą – pagal savo supratimą.

Kitą rytą po mišių jie susėdo ratu dalintis dovanų. Moros motina apsidžiaugė plaukų suktukais ir tuojau pat ištraukė iš elektros lizdo vieną lempą, kad galėtų juos išbandyti. Mari Frans gavusi *Tara* segę gūžtelėjo pečiais ir papūtė lūpas, Džimis nuoširdžiai apsidžiaugė striuke su gobtuvu, nes nemėgo švaistyti pinigų, o striukės jam reikėjo, Mora apsimetė patenkinta šluota kilimui, kuri gali praversti, kaip aiškino Džimis, tais atvejais, kai neverta traukti dulkių siurblio.

Išvyniojant dovanas Orla buvo labai santūri. Mora juto graužatį. Galbūt reikėjo smarkiau pakovoti dėl dovanų čekio. Susikalbėti su mergaite darėsi vis sunkiau, bet tą patį sakė visos paauglių motinos; juk tik dabar, kai yra laimingai ištekėjusi, turi paaugintus vaikus, ji pati gali normaliai bendrauti su savo motina. Gal santykiai su paaugliais niekada nebūna geri. Po dešimties metų tas pat bus su miela apskritaveide Rebeka. Orla nebuvo šiurkšti ar paniurusi kaip kitų žmonių dukterys. Ji visada pakludavo, niekada nereikalaudavo, kad būtų kaip ji nori. Pastaruoju metu tiesiog atrodė... na... kad ji šiek tiek jais bodisi. Tarsi būtų nekokios nuomonės apie savo šeimą. Nieko konkretaus, nieko, ką būtų galima pasakyti Džimiui, kuriam jo vyriausioji duktė atstojo saulę, mėnulį ir visas žvaigždes. Jam pasirodytų lyg kokia kritika, nors taip nėra. Mora nusprendė šito, kaip ir daugelio dalykų, nesakyti. Tačiau ji kramtė lūpą, kol ilgi, šviesūs Orlos plaukai užstojo gerai paslėptą do-

vaną. Pagaliau Orla ištraukė aparatą, kuris iš karto daro nuotraukas.

– Labai gražus, ačiū, tėti, ačiū, mama, – pasakė ji beveik tokia pat intonacija, kokia Mora dėkojo Džimiui už šluotą kilimui.

– Prašyk žmonių, kad fotografuotų tave, galėsi žiūrėti, kaip iš bjauriojo ančiuko virsti gulbe, – pasakė Moros motina.

– Ačiū, močiute, – padėkojo Orla.

– Arba galėtum fotografuoti bendramokslis vyrukus, o vėliau sveikinti save, kad su jais neprasidėjai, – patarė Bridžida, kuri sėdėjo ir rūkė piktai džiūgaudama, kad paliko vyrą.

– Taip, šauni mintis, tetute Bridžida, – pasakė Orla.

Mora pastebėjo jos susierzinimą, tačiau ir pati jau tėsė nusivylusi. Jei tik Orla žinotų, kad ji išgelbėta nuo... mašinos kursų per mokyklines Velykų atostogas, nuo rašomosios mašinėlės ir pratybų vadovėlio. Jei žinotų, gal meiliau nusišypsotų motinai. Ir dar Mora gailėstavo tvirtai nesilaikiusi sumanymo dėl dovanų čekio. Jei jis būtų Orlos rankoje, užpildytų dieną svajonėmis, kokį drabužį pirkti, jo aptarinėjimu, matavimusi, rinkimusi, pirkimu su teise grąžinti. Tačiau kas padaryta – padaryta, juk fotoaparatas su juosta dešimčiai nuotraukų keturiolikmetei yra puiki dovana.

– Ar nufotografuosi mus? – Džeimsas nekantravo įsitikinti, kad aparatas veikia.

– Mes visi darysime grimasas. – Džonas norėjo, kad nuotrauka būtų juokinga.

– Pirmiausia leiskite man išsiimti plaukų suktukus. – Moros motina jau bandė savo naujosios dovanos galią, o jos galva buvo ištisas miškas spygliukų.

Orla patraukė pečiais. Mora pastebėjo, kad tas jos bjaurus įprotis pasireiškia vis dažniau. Labai panašus į Mari Frans, nelabai draugiškas judesys.

– Tai Orlos fotoaparatas, ji gali fotografuoti ką nori, – pasakė Mora tikėdamasi palankios šypsenos, dėkingo žvilgsnio. Bet Orla tik vėl truktelėjo pečiais.

– Nesvarbu, – pasakė ji. – Nufotografuosiu, jei norite.

Jie pozavo ilgai. Mari Frans turėjo pasidažyti lūpas. Mora pastebėjo, kad *Tara* segės ji nesiteikė prisisiegti. Netrukus jie susėdo: keturi suaugusieji ant sofos, trys vaikai priekyje. Orla paspaudė mygtuką – ir stebuklingai išslinko pilkai žalsvas atspaudas, jų akyse virsdamas nuotrauka.

Keista, jie atrodo kaip negyvi, pagalvojo Mora, o kai kurių akys kaip velnių – raudonos.

Visi pripažino aparato sudėtingumą ir svarstė, ką tai išvydę galvotų apie tokius dalykus niekada negirdėję laukiniai žmonės.

Prieš kalėdinius pietus visi gavo smulkių užduočių; berniukai turėjo sutvarkyti visus popierius – tvarkingai sudėti į krūvą. Džimiui teko atnešti vyno, močiutei sukompnuoti ant stalo krekerius ir į stiklines vazes

sudėlioti šokoladinius saldainius, kurie bus patiekti vėliau. Bridžida gavo naują lininę šluostę taurėms blizginti. Mari Frans negavo jokio darbo, taigi nieko ir nedarė. Mora išėjo virti padažo ir ruošti garnyro. Atrodė, kad viskas užverda vienu metu, dubenys su patiekalais buvo sunkūs, kur bepasisuksi – po kojomis painiojosi Rebeka. Griežtai įsakiusi vaikui eiti iš virtuvės, Mora pasijuto kalta. Juk Kalėdos, kodėl ji tokia suirzusi? Jautė, kad kažkas negerai. Suėmė kvaila baimė – kaip bundant po baisaus sapno. Sutrikusi ir susierzynusi ji nepastebėjo, kaip nuo skardos nuslydęs kalakutas tškėsi ant grindų. Stvėrė piktai jį už kojų ir bloškė atgal į skardą. Ačiū Dievui, kad virtuvėje nėra motinos ir Džimio, jie abu garsūs nosių raukytojai ir dūsautojai dėl vadinamojo Moros nerūpestingumo. Nesužinos – ir neskaudės širdies, galvojo ji traukdama iš po viryklės dešrelės ir braukdama nuo jų dulkes. Ji nepastebėjo virtuvėje Orlos: vaikas stovėjo ir susimąstęs tebetyrinėjo fotoaparata.

– Ar tau jis tikrai patinka, brangioji? – maloniai paklausė Mora.

– O, aišku patinka, argi nesakiau? – Mergaitė buvo užsidariusi. Pasikalbėti nuoširdžiai negalėjo pavykti.

– Ar tai buvo blykstė? Nustebau pamačiusi prieš akis šviesą, pamaniau – gal žaibas?

Orla patraukė pečiais. Tą prakeiktą gūžčiojimą aš iš jos išmušiu nevertodama fizinės prievartos, ryžtingai nutarė Mora. Į virtuvę atėjo berniukai.

– Ar padarysi dar vieną nuotrauką? Nufotografuok mus lauke, – prašė jie.

– Ne.

– Būk gera, Orla, aparatas tam ir yra.

– Ne, man pasakyta, kad galiu fotografuoti ką noriu.

– Tai *ką* tu ketini fotografuoti? – nekantravo jie.

– Tiesiog atsitiktines akimirkas šen bei ten; suprantate, tikrus Kalėdų vaizdus, o ne vien pozuojančius, besišypsančius žmones.

Jie paliko ją ramybėje. Mora švytėjo. Tikriausiai Orlai dovana išties patinka, o gal ji net susidomės fotografija. Būtų puiku. Mora per daug negyrė Orlos sumanymo, kad ši jo neatsisakytų.

Orla nuėjo į garažą, kur buvo laikomas vynas. Tėtis negirdėjo jos įeinančios ir nenumanė, kad ji ten, kol to nepranešė blykstelėjimas ir aparato spragtelėjimas.

– *Orla!* – sukriokė jis greitai puldamas prie jos. Kaip pagreitintame filme skubiai atitraukė rankas nuo Mari Frans – jos tiesiog nukrito nuo merginos. Mari Frans pusiau šypsodama žiūrėjo į duris. Ji taisėsi palaidinukę.

– Kas čia per kvaili juokai? – Tėvas nespėjo, Orla jau grįžo į kambarį, o Mora atėjo pažiūrėti, kas per sambrūzdis.

– Nieko, aš tik fotografuoju sau, tu gi leidai.

– Ak, Džimi, duok jai ramybę. Tai jos fotoaparatas, tegu fotografuoja ką nori. – Mora grįžo į virtuvę.

– Supranti, tai tik žaidimas, toks kalėdinis žaidimas, – karštai aiškino Džimis, bet Mora nesidomėjo, o Orla išėjo pasižiūrėti nuotraukos ramioje aplinkoje.

Bridžida valgomajame rūpestingai blizgino stiklus šventiniams pietums, bet jos mintys buvo anaipol ne šventiškos. Kodėl dėl to šunsnukio ji priversta glaustis svetimuose namuose, švęsti Kalėdas kitoje šeimoje? Ji jam dar parodys. Tikrai jį už tai nubaus. Jei tik turėtų pinigų. Gyvenimas toks neteisingas. Pažiūrėkite į visą tą krištolą ir sidabrą Moros namuose, jie jo beveik nevertina. Tas mažas indelis ant bufeto galėtų kainuoti keletą svarų, o prikištas pieštukų ir lipnios juostos.

Kišdama indelį į savo rankinę Bridžida išgirdo kažką spragtelint ir pamatė blykstelėjimą. Prie durų abejingu veidu stovėjo Orla.

– Aš tik valiau nuo jo dulkes, Orla, supranti, tryniau į kai ką rankinėje.

– Žinau, tetute Bridžida. – Orla išnyko nespėjus paprašyti parodyti nuotrauką.

Svetainėje močiutė turėjo išdėlioti saldumynus ir krekerius, o iš tikrųjų laikydama už kakliuko butelį gėrė šventinį brendį. Ji vos neužspringo, kai Orla įėjo į kambarį, o išgirdusi sušnypščiant fotoaparataž išplėtė akis.

– Nekvailiok, mergaite, labai vaikiška išėikvoti dešimt kadru niekams, o paskui nuotraukas išmesti.

– Žinau, močiute, bet aš ir *esu* labai vaikiška, – pasakė Orla.

Buvo beveik pietų metas, netrukus turėjo pasigirsti Moros kvietimas prie stalo. Berniukai buvo įtartinau ty-

lūs. Orla nuėjo prie jų durų ir nepasibeldusi įėjo. Džonas kosėjo, o Džeimsas rūkė elegantiškai mojuodamas cigarete.

– Esate įamžinti ateities kartoms, – pasakė Orla, kai fotoaparatas blykstelėjo.

– Mus užmuš, – rimtai pareiškė Džeimsas. – Kalėdos bus sugadintos.

– Tik jei pamatys nuotrauką, – atsakė Orla.

Laukdama motinos kvietimo pietų savo kambaryje ji išdėliojo nuotraukų kolekciją. Būrelis ant sofos ir grindų, raudonos akys, savimi pasitikintys veidai. Pasikui motina su kalakutu ant grindų, tėvas ir Mari Frans, močiutė, gerianti iš butelio brendį, mamos draugė, vagianti sidabrą, du savo kambaryje rūkantys broliai. Liko dar keturi kadrai. Gal pafotografuos, kai bus paduotas slyvų pudingas ir kai visi išsižioję miegos.

– Pietūs paruošti, – išgirdo iš apačios džiaugsmingą motinos balsą.

Nuotrauką su kalakutu ji suplėšė į mažus gabalėlius. Mama gera. Vargšėlė, bet gera. Orlos akys vėl nukrypo į nuotraukas. Tik pažiūrėkite, kokios puikios motinos Kalėdos per jos gerumą. Taip, katastrofos su kalakutu laikyti neverta, bet kitas nuotraukas ji pasiliks.

Orla iškelta galva nulipo žemyn kalėdinių pietų. Suprato, kad šiais metais ji bus svarbus žmogus. Žmogus, kurio nebegalima nepaisyti.

ELSĖ MARTIN anksčiau nebuvo lankiusis Niujorke. Ji turėjo pasą, net Jungtinių Valstijų vizą – nuo to laiko, kai tikėjosi Floridoje praleisti savo medaus mėnesį.

Mat tais laikais ji manė, kad medaus mėnuo bus.

Pasas gulėjo dėžutėje. Tame pačiame stalčiuje, kur sidabrinis močiutės rankinukas ir albumas su visais laimės linkinčiais atvirukais, kuriuos panelei Martin įteikė vaikai. Galėjo juos išmesti, bet vaikai tiek vargo, pripiešė daugybę pasagų ir vestuvinių varpelių, priklijavo blizgučių, visokių pagražinimų. Būtų buvę tas pat kaip draskyti žiedlapius ar traiškyti kriaukleles.

Kurį laiką ji ten laikė Timo laiškus; ir laišką, kuriame jis rašė, kad niekada jos tikrai nemylėjo ir negali žengti to žingsnio, taigi maldauja atleisti. Tačiau po metų Elsė išėmė laišką ir sudegino, nes dažnai pagaudavo save skaitančią tą laišką vis iš naujo. Tarsi mėgintų rasti

kokią įžvalgą, priežastį, kodėl jis ją paliko; kruopelytę vilties, kad grįš.

Žmonės kalbėjo, kad Elsė puiki, o Timas tikras šunsnukis arba ne viso proto. Sakė – laimė, kad jo atsikratė, stebėjosi, kaip ramiai ji į viską reagavo likus vos dešimčiai dienų iki vestuvių. Ji grąžino dovanas su mandagiu ir oficialiu laiškeliu: „Kadangi abipusiu sutarimu mūsų vestuvės neįvyks, norėtume grąžinti Jūsų malonią dovaną ir padėkoti už geriausias linkėjimus.“ Ir mokytojavo kitą semestrą, tarsi nieko nebūtų įvykę, lyg jos širdis nebūtų plyšusi perpus.

Vaikai buvo nuoširdesni.

– Ar jums labai liūdna, kad neištekėjote, panele Martin? – klausdavo kuris nors.

– Truputį liūdna, nelabai, – prisipažindavo ji šypsodama.

Mokytojų kambaryje apie atšauktas vestuves niekas neklausinėjo, o Elsė nenorėjo pasakoti, todėl jos ir liko viena iš gyvenimo paslapčių. Tikriausiai vienas kitam netiko, daug geriau, kad tai išsiaiškino prieš, o ne po vestuvių.

Elsės seserims Timas niekada nepatiko, esą jo mažos akys. Jos džiaugėsi – Elsei to nesakė, – kad mažoji sesutė lengvai išsisuko.

Elsės draugai Timo gerai nepažino. Užjautė ją, bet ir lengviau atsiduso. Netikėtai iš kažkur atsiradęs Timas buvo užkariavęs visas Elsės mintis ir dėmesį. Gal tas sumanymas buvo pasmerktas žlugti nuo pat pradžių.

O metai bėgo, praėjo jau penkeri. Vaikai užaugo ir pamiršo, kad panelė Martin kadaise planavo vestuves, o jie visi darė atvirukus. Mokytojai taip pat pamiršo. Jei atvykęs naujas mokytojas teiraudavosi apie asmeninį panelės Martin gyvenimą, jiems tekdavo gerokai pasirausti atmintyje, kad prisimintų tą kelerių metų senumo įvykį. Vestuvės, atšauktos paskutinę akimirką? Jų gyvenime jos buvo nereikšmingos. Tačiau Elsei jos tebebuvo gyvenimo centras. Ji išbandė viską stengdamasi atsikratyti nenumaldomo troškimo išsiaiškinti, kodėl vieną dieną žmogus mano, kad ji tinkama dalintis jo gyvenimo svajonėmis ir viltimis, o kitą dieną pareiškia, jog suklydo. Jei ji nieko blogo *nepadarė*, vadinasi, tai susiję su jos *asmeniu*. Pamiršti tokį dalyką nežmoniškai sunku, bet, žinoma, reikėjo apsimesti, kitaip žmonės būtų kaltinę, kad ji neišbrenda iš liūdesio, stengęsi padėti užsimiršti, o tai vargina ir nervina. Elsės draugai manė, esą ji labai užsiėmusi mokyklos darbais, kolegų – kad leidžia laiką su draugais. Atsiriboti nuo kitų buvo nesunku, to ji ir norėjo.

Kalėdos visada turi kartėlio prieskonį, tai metas, kai paaiškėja, ko trūksta vienišioms žmonėms; bet keista, Elsei Kalėdos būdavo ne blogesnis laikotarpis už kitus. Vienais metais ji nuvyko pas seserį, gyvenančią Pietų Londone, kurios šeimoje tvyrojo įtampa, o kalbos daugiausia sukosi apie alkoholį, nuolat kildavo ginčai, ar sesers vyras ne per daug geria. Kitais metais – pas kitą seserį, į sujauktus namus, kur Elsė tik gaminda-

vo valgi ir tvarkydavosi; paskui leido Kalėdas kolegės namuose: ten buvo per daug kalėdinių giesmių ir per mažai maisto. Praėjusias Kalėdas ji praleido vaikštinėdama po Škotijos kalnų kraštą su neseniai išsiskyrusia drauge, kuri liejo pyktį dėl prigimtinio vyrų bjaurumo, aiškino, kad juos visus reikia nušluoti nuo žemės paviršiaus.

O dabar penktosios Kalėdos. Kažkodėl šiais metais ji atsisakė visų kvietimų – padėkodavo, patikindavo jau seniai suplanavusi ką kita, bet nesakydavo ką. Per kalėdinį koncertą nušiuosiam standartiniam priestate – mokyklos salėje – kaip daugelį metų tvarkė angelų sparnus, piemenėlių kailius ir Trijų Karalių karūnas. Vaikai, apsupti susižavėjusių, išdidžių tėvų, nenustygo vietoje. Jie būriais traukė prie Elsės apkabinti ir atsiveikinti. Ir Elsė kaip visada pagalvojo, kad mokytojo darbas yra daug geresnis už kitus, ypač per Kalėdas. Įsivaizduokite dirbantys įstaigoje – ten nepabaigiami Kalėdų vakarėliai. Kaip galima išverti tą apsimestinį linksmumą, apsimestinę bičiulystę?

– Kur keliausite per Kalėdas, panele Martin? – klausinėjo vaikai, ištrūkę iš jaukaus ir saugaus tėvų glėbio.

Paprastai ji išsisukdavo kokiu nors miglotu atsakymu, neva pasistengianti nepersivalgyti kalėdinio pudingo. Tačiau šiomet viena mokinukė, mažoji Merajena Metjuz, kažkodėl užtikrintai pareiškė:

– Ji keliaus į Ameriką. Sakė mums, kad keliaus.
Sakė? Elsė neprisiminė sakiusi ką nors panašaus.

– Prisimenat? Panelė Martin perduos mūsų norą Laisvės statulai, ir jis išsipildys, – pergalingai sušuko Merajena.

Elsė prisiminė. Kadaisė per pamoką jie skaitė istoriją apie žmones, kurie plaukdami pro Niujorko Laisvės statulą sugalvodavo norą.

– O jūs ten plaukdama sugalvojote norą, panele Martin? – klausė jie tada.

– Ne, kol kas ne, – atsakė Elsė. – Bet kai plauksiu, sugalvosiu norą jūsų vardu.

Jie tada svarstė apie tą norą su visu septynmečių rimtumu. Ar panelė Martin nenorėtų naujos salės? Jei jie turėtų naują salę, joje galėtų vykti visokiausių renginių, šokių pamokos, krepšinio varžybos, tikros gimnastikos pratybos. Elsė lengvabūdiškai pažadėjo tą norą tikrai perduosianti, bet jie neturi pamiršti, kad nebūtinai visi norai išsipildo.

Prasidėjo Kalėdų atostogos. Kad panelė Martin ketino sugalvoti norą, kitą semestrą vaikai bus pamiršę. Jų galvelėse bus per daug įspūdžių – dovanos, atostogų nuotykių. Užtat Elsė nepamiršo. Ji nuėjo ieškoti stalčiuje paso. Veidas pase kitoks, pagalvojo, ne tokios pavargusios akys, ne taip kietai sučiauptos lūpos. Bet gal jai tik taip atrodo.

Į pasą buvo įkišta dešimt perlenktų banknotų po dvidešimt dolerių. Jie ten pragulėjo penketą metų ir nuvertėjo. Kodėl ji nepakeitė jų į svarus? Galbūt tuo metu viskas buvo per daug skaudu, o paskui juos už-

miršo. Bet tai geras ženklas. Net dviem šimtais dolerių daugiau savo reikmėms, kai ten nuvyks. Ji leis sau šiek tiek malonumų. Visai nesvarbu, kam tie pinigai buvo skirti. Ji net nežinojo, kodėl jie ten guli. Pati juos iškeitė ar tai buvo dovana? Keista, ji su bauginančiu ryškumu prisimindavo tiek daug, o kai ko visai neprisiminė.

Nusipirkti bilietą į Niujorką ir per kelionių agentūrą užsisakyti viešbutį vienam asmeniui pasirodė visiškai paprasta. Niekas nepaklausė, kodėl ji ten vyksta. Elė buvo suaugęs žmogus, matyt, turintis savų planų, savo *darbotvarkę*.

Lėktuve keleiviai skaitė knygas, žiūrėjo filmą arba snūduriavo.

– Linksmi praleiskite Kalėdas, ar girdite? – pamokė imigracijos tarnybos darbuotojas.

– Malonios viešnagės, – įsakmiai palinkėjo muitininkas.

– Geriausias miestas pasaulyje, – neprašomas aiškino autobuso vairuotojas.

Viešbutyje registratorė pasiteiravo, ar ji norėtų kambarielyje nedidelės eglutės.

– Kai kurie svečiai pageidauja, kiti nori užmiršti šventes, todėl mes visada paklausiamo, – paaiškino ji.

Elsė valandžiukę mąstė.

– Nedidelės eglutės norėčiau, – pasakė. Penkerius metus savo bute ji nekabindavo net bugienio šakelės.

Ji apsiavė patogiais batais – jau buvo pamiršusi, kuris dabar metas Britanijoje, – ir išliejo į minią, grįžtančią

po darbo namo, traukiančią apsipirkti. Buvo girdėjusi, kad Niujorkas – baisus skruzdėlynas, kur tave gatvėje apstumdo, bet žmonės jai atrodė mandagūs, išgirdę jos akcentą šypsodavosi.

Rokfelerio centre ji žiūrėjo į čiuožėjus, gėrėjosi pasakiškomis šviesomis, mirguliuojančiomis ant medžių puošniose Manhatano gatvėse. Susižavėjusi apžiūrėjo didelių prekybos centrų vitrinas, gausybę dovanų jose. Pavargusi grįžo į viešbutį prie jos garbei pastatytos eglutės, kurią papuošė smulktė, rytietiškos išvaizdos kambarinė.

– Ar jūsų šeima švenčia Kalėdas? – paklausė Elsė. Namuose ji nebūtų uždavusi tokio asmeniško klausimo apie kilmę ar kultūrą. Galbūt Niujorkas jau keičia jos vidų.

– Visiems patinka Kalėdų šventės, žmonės linksminasi, gerai nusiteikę, – pasakė mergina, tarsi tai būtų savaime suprantamas dalykas.

Registratūroje buvo brošiūra su Kūčių išvykos reklama. Ji buvo išskirtinė: iš pradžių vaikai gieda kalėdines giesmes, paskui ekskursija po Niujorką dideliu autobusu, pažintis su miesto įžymybėmis ir kaip įvairios bendruomenės švenčia Kalėdas. Tada iškilmingi pietūs, o po jų pasiplaukiojimas laivu. Plauks pro Laisvės statulą.

– Žmonės pro ją plaukdami sugalvoja norą, ar aš tik įsivaizduoju? – paklausė Elsė.

– To nežinau, bet aš čia gimiau ir užaugau, todėl negaliu žinoti. Tikriausiai norus sugalvoja turistai arba žmonės, išvydę statulą pirmą kartą, – atsakė registrotorė.

Elsė dar kartą ištyrinėjo ekskursijos planą. Ji tikrai buvo įdomi, bet brangi. Ir tada atsiminė savo stebuklingai atsiradusius pinigus, dešimt dvidešimties dolerių banknotų.

– Užsisakysiu, – pasakė ji.

Susirinko dvidešimt žmonių. Poros ir pavieniai asmenys. Kiekvienam buvo prisegtas popierinis lėkštelės dydžio ženklas. „Linksmų Kalėdų, aš – Elsė.“ Kai kurie vienas kitą fotografavo.

– Ar jus nufotografuoti jūsų fotoaparatu? – paklausė Elsės vienas vyras. Ji nenorėjo sakyti, kad visame pasaulyje neturi nieko, kam norėtųsi parodyti nuotrauką.

– Būtų labai malonu, – pasakė nenorėdama jo nuvilti.

Pamažu grupės nariai sužinojo apie vienas kitą daugiau, susipažino. Buvo japonų pora, daugiau kaip prieš penkiasdešimt metų per karą netekusi sūnaus. Daugelį metų susirašinėjo su amerikiečių šeima, kurios sūnus žuvo tą pačią dieną. Japonai buvo atvykę į Ameriką pirmą kartą. Elsė žiūrėjo į keturis drauge sėdinčius senyvus žmones, einančius aštuntą dešimtį, tokius artimus ir suglumusius dėl to, kas atsitiko prieš pusšimtį metų. Jos pačios nesėkmės nebeatrodė reikšmingos.

Buvo motina ir duktė, kurios nepiktai ir beveik be perstojo barėsi, kaip kad įprasta per kartų kartas. Buvo saujelė vienišių, visi ekstravertai, mokantys bendrauti lyg seni draugai. Vienintelis tylesnis buvo giedro veido vyras, kuris Elsę fotografavo. Eidamas pro įžymias miesto vietas jis šypsojosi. Atrodė, kad gerai pažįsta Niujorką, o gal net jame gyvena, bet tai būtų buvę keista. Kam niujorkiečiui ekskursija su vadovu savame mieste?

Artinantis prie Laisvės statulos ėmė snyguriuoti. Elsė žiūrėjo į ją su pagarbia baime. Tokioje vietoje *privalai* sugalvoti norą – prie tokio svarbaus simbolio daugybei žmonių, atvykusių su viltimi pradėti naują gyvenimą. Ji užsimerkė ir pagalvojo: kad jos mokyklos vaikai gautų naują salę.

– Tai nėra jau taip svarbu, – stengdamasi būti teisinga, ištarė vien lūpomis, be garso. – Tikriausiai čia yra išsakyta svarbesnių norų, bet prižadėjau vaikams, kad paprašysiu. Būtų visiškai kas kita muzikuoti, koncertuoti, be to, rengti varžybas tokioje salėje. Ji būtų skirta ne tik pasipuikuoti. Matote, salei įrengti visai neliko lėšų.

Elsė pajuto aparato blykstelėjimą; giedro veido vyras ją nufotografavo.

– Jūs taip nuoširdžiai maldavote, norėjau tai įamžinti, – pasakė jis.

Kalbėtis su juo buvo lengva. Elsė papasakojo apie salę ir vaikus Londone, o vėliau, kai jie tavernoje su ki-

tais gėrė kiaušininį likerį, išsipasakojo apie Timą ir kaip jis ją paliko, ir apie dolerius pase.

O jis jai papasakojo apie savo draugą Stefaną, mirusį prieš šešis mėnesius. Kiekvienais metais per Kūčias Stefanas ateidavo padėkoti Laisvės statulai už Amerikoje suteiktus namus, deja, tikrų namų jis negalėjo Stefanui duoti, nes jo tėvas buvo senas, o motina silpnos sveikatos; jie nebūtų susitaikę su mintimi, kad vienintelis sūnus gyvena su vyru. Jie vis dar tikėjosi, kad jis ves ir jų didelis turtas atiteks būsिमoms kartoms.

Jis niekada negalėjo Kalėdų dienos praleisti su Stefanu; daug metų tūnodavo nekalbus ir nelaimingas su dviem pagyvenusiais žmonėmis, stengdamasis dėtis linksmas ir vydamas iš galvos mintis apie Stefaną, sėdintį savo bute vienišą ir sutrikusį su buteliu degtinės, įtikinėjantį save, kad yra mylimas, nors to ir neleista pripažinti.

Todėl Kalėdų išvakarėse jie kartu eidavo prie Niujorko uosto vartų pasveikinti Laisvės statulos. O kartais Stefanas grodavo smuiku, reikšdamas padėką už pakvietimą į Ameriką. Žmonės jam šypsodavosi, vieniems tai atrodė sentimentalų, kitus jaudino.

Jis kalbėjo apie Stefaną su ašaromis akyse, pasakojo, kaip žadėjo vieną dieną pastatyti Stefanui didžiulę jo vardo koncertų salę, kad visi apie jį sužinotų. Tada jis būtų buvęs ne šiaip dar vienas imigrantas, o smuikininkas, mylintis šį miestą. Tačiau kol kas to padaryti neį-

manoma. Kol gyvi tėvai. Reikia saugoti jų paskutinių metų, gal mėnesių, ramybę. Stefanas tai suprastų.

– Ar jis koncertuodavo? – paklausė Elsė.

– Ne, jis dėstė muziką mokykloje, – atsakė giedro veido vyriškis, o paskui staiga abiem paaiškėjo, kaip galima pastatyti Stefanui paminklą.

Salė su užrašytu jo vardu galėjo iškilti už trijų tūkstančių mylių. Vaikai apsidžiaugtų, bet nenustebtų. Panelė Martin perdavė jų sugalvotą norą, viskas aišku. O Stefanas būtų pagerbtas kitame puikiam mieste, kol ateis laikas, kai jį pripažins Niujorkas, jo paties miestas.